

ნინო დობორჯგინიძე. ენა, იდენტობა და საისტორიო კონცეპტები (რელიგიური ისტორიოგრაფიის წყაროთა ინტერპრეტაციის ცდა), გამომც. „ნეკერი“, თბ., 2010, გვ. 145.

ქართველ სწავლულთა კულტურული, ნაციონალური თუ რელიგიური იდენტობის, შუა საუკუნეებში ქართული ენის ისტორიული განვითარების შესახებ ნინო დობორჯგინიძემ მუშაობა გასულ ათწლეულში დაიწყო ჰუმბოლდტის ფონდის სამეცნიერო პროექტის ფარგლებში. მისი შედეგები გამოიცა მონოგრაფიის სახით გერმანიაში – Doborjginidze, Nino. Die georgische Sprache im Mittelalter. Sprachen und Kulturen des Christlichen Orients 17. Wiesbaden: Reichert Verlag, 2009. წინამდებარე გამოკვლევა ამ შრომის უშუალო გაგრძელებას წარმოადგენს იმდენად, რამდენადაც მასში მკვლევარი შეისწავლის შუა საუკუნეებში საქართველოში შემუშავებული ენის, ისტორიისა და ქართველთა თვითშეგნების მაკონსტრუირებელი „სახელმძღვანელო“ ტექსტების – „მეფეთა ცხოვრება“, „ქება და დიდება“ (ვერ დავეთანხმები ნ. დობორჯგინიძეს, რომ ამ ტექსტების ავტორები, შესაბამისად, ლეონტი მროველი (XI ს.) და იოანე ზოსიმე არიან. საკამათოა მათი დათარიღებაც) – გენეალოგიას. ამ მიზნით ნაშრომში გაანალიზებულია გვიანანტიკური ხანის რელიგიური ისტორიოგრაფიის უცხოენოვანი წყაროები და მათი რეცეფცია შუა საუკუნეების უცხოურ და ქართულ ისტორიოგრაფიაში. ნაშრომი ნაწილია პროექტის: „ძველი ქართული ბიბლიური ტექსტებისა და მათი კომენტარების ლინგვისტურ-ტექსტოლოგიური ანალიზი და გამოსაცემად მომზადება.“ აღნიშნული პროექტის დამფინანსებელია ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდი (რუსთაველის ფონდი).

თავად ავტორის მიერ ნაშრომის შესავალში გამოთქმული განმარტებით, მას აინტერესებს გვიანანტიკური ხანის რელიგიური ისტორიოგრაფიის უცხოენოვანი წყაროები (ბერძნული, ლათინური, სირიული, კოპტური, სომხური) კულტურის ისტორიის, უფრო ზუსტად კი, ისტორიული სოციოლინგვისტიკის პოზიციიდან. ნაშრომის ავტორმა მიზნად დაისახა უპასუხოს შემდეგ კითხვებს:

როგორ აფასებენ ამ წყაროთა ავტორები ენისა და ხალხის ურთიერთმიმართების საკითხებს, რომელი ნიშნებით ანიჭებენ ენებსა და ხალხებს კულტურული ნიშნით გამორჩეულობის სტატუსს და ათავსებენ მათ „წმინდა ისტორიაში“ (Historia sacra);

რა კონკრეტულ კულტურულ-ისტორიულ რეალობას ეხმაურებიან ეს ტექსტები, შესაბამისად, რომელ ტენდენციათა ასახვას ცდილობენ მათი შემდგენლები;

იბერების შესახებ არსებულ რომელ წყაროებს შეიძლება ეყრდნობოდეს გვიანანტიკურობისა და შუა საუკუნეების რელიგიური ისტორიოგრაფია;

როგორ, რა ისტორიულ, კულტურულ და რელიგიურ გარემოში შემუშავდა უნივერსალური ისტორიის ტოპოსები და როგორ აისახა იგი ქართულ საისტორიო მწერლობაში;

რა პრინციპებს, მოდელებს დაეყრდნო ქართულის, როგორც განსაკუთრებული, საყოველთაო მისიის მქონე ენის, ლეგიტიმაციის პროცესი;

როგორ მოხდა ქართველთა ყოფის ამსახველი თავდაპირველი ამბების, როგორც საყოველთაო ისტორიის განუყოფელი ნაწილის, ლეგიტიმაცია და რა პრინციპები დაედო საფუძვლად ისტორიის ლეონტი მროველისეულ (ე.ი. „მეფეთა ცხოვრებისეულ“) კონცეფციას (უნივერსალური ისტორიის კონცეპტი, ღვთივკურთხეული მეფის იდეა, ღვთისმშობლის წილხვდომობის იდეა, ენის გამორჩეულობის იდეა და ა.შ.).

ნაშრომი იყოფა ორ ნაწილად. პირველ ნაწილში (შედგება სამი თავისაგან) განხილულია გვიანანტიკური და შუა საუკუნეების რელიგიური ისტორიოგრაფიაში შემუშავებული თეორიული კონცეპტები ენისა და ხალხის ურთიერთმიმართების პრობლემასთან დაკავშირებით, გაანალიზებულია დიამერიზმები (ხალხთა და ენათა ბიბლიური გენეალოგია; ძვ. ბერძ. διμερισμός = განყოფა) და ბიბლიურ ხალხთა და ენათა ნუსხები იუდაისტურ და ქრისტიანულ ტრადიციაში და ამ უკანასკნელის ძირითადი რედაქციები.

ნაშრომის მეორე ნაწილში (იყოფა ხუთ თავად) განხილულია შუა საუკუნეებში ქართველთა ენისა და ისტორიის კონცეპტუალიზაციის საკითხები, დისკუსია არასამწერლობო ქართველური ენების შესახებ, დიამერიზმებში მოხსენებულ იბერებთან დაკავშირებული დისკუსია და მათი (დიამერიზმების) ფრაგმენტების ფუნქცია ძველ ქართულ ტრადიციაში. ასევე განხილულია შუა საუკუნეების ქართული საისტორიო კონცეფცია და ქართული ენის ლეგიტიმაციის საკითხი ამავე პერიოდში.

როგორც ცნობილია, დიამერიზმების საფუძველი გახდა ბიბლიაში (ძვ. აღთქმა) ნოეს სამი ძის შთამომავალთა ჩამონათვალი შესაქმნისა

(მე-10 თავი) და ნეშტა (1 ნეშტ. 4-24) წიგნებში. დიამერიზმების თავდაპირველი ვერსია გვაქვს ებრაულ ენაზე ძვ. წ. I საუკუნეში შექმნილ და შემდეგ ბერძნულად ნათარგმნ აპოკრიფში – „მცირე დაბადება“ (ძვ. ბერძნ. ἢ ΛΕΠΤΟΥΓΕΝΕΣΙΣ, ἢ ΛΕΠΤῆ ΓΈΝΕΣΙΣ), მას სამეცნიერო ლიტერატურაში „იუბილეების წიგნის“ (ლათ. Liber Jubilaeorum) სახელითაც იცნობენ (სრული ტექსტი შემორჩენილია ეთიოპურ ენაზე). სწორედ „მცირე დაბადების“ მიხედვით III-XVIII საუკუნეებში შეიქმნა დიამერიზმების არაერთი რედაქცია ქრისტიანულ, იუდაისტურ და ისლამურ ტრადიციაში. დიამერიზმის ტექსტებს მეტ-ნაკლებად საერთო სტრუქტურა და შინაარსი აქვთ. მასში გამოიყოფა რამდენიმე რუბრიკა: შესავალი: ნოეს შთამომავალთა სამკვიდრებელი და საზღვრები, მოკლე თხრობა ბაბილონის გოდლის მშენებლობისა და ენათა გაყოფის შესახებ; განყოფა: ნოეს ძეთა ჩამონათვალი და მათგან წარმოშობილი ეთნოსები, ამათგან იმ ეთნოსთა ჩამონათვალი, რომელთაც ანბანური დამწერლობა აქვთ; განყოფის შედეგად წარმოშობილი სამოცდათორმეტი ენის ჩამონათვალი და სხვა. დიამერიზმების რედაქციები შემონახულია, როგორც სხვადასხვა ქრონიკებში, ასევე ისეთი ცნობილი ავტორების თხზულებებში, როგორებიც არიან იოსებ ფლავიოსი, იპოლიტე რომაელი, იულიუს აფრიკანუსი, ეპიფანე კვიპრელი, ევსტათი ანტიოქელი და სხვანი.

III საუკუნიდან მოყოლებული თალმუდის განმარტებებში და შემდეგ სხვა წყაროებშიც არაერთგზის დასტურდება ცნობა დამწერლობის მქონე ხალხთა შესახებ, რომელთა შორის იბერიელებიც არიან მოხსენიებული. აქედან ნაშრომის ავტორი აკეთებს დასკვნას: „იბერიული დამწერლობისა თუ იბერიული სამწერლობო ტრადიციების არსებობა ძველ კულტურულ სამყაროში მკაფიოდ ჩამოყალიბებული და საყოველთაოდ გაზიარებული აზრია, რომელიც თითქმის უცვლელად მეორდება III-XVIII საუკუნეების როგორც ქრისტიანულ ასევე იუდაისტურ წყაროებში, ერთმანეთისგან რელიგიურად, ქრონოლოგიურად და გეოგრაფიულად დაშორებულ ტექსტებში“.

ავტორი ისტორიკოსებს უტოვებს გასარკვევად იმას, თუ რა დაედო საფუძვლად კონკრეტულად იბერების შესახებ მსოფლიო ისტორიოგრაფიაში შემუშავებულ თვალსაზრისს, დიამერიზმებში ქართველების აღმნიშვნელი სახელების (Iberes, Gurġani, Gurzani, Georgii) ტერმინოლოგიურ ტრადიციას და, ზოგადად, იბერების იდენტიფიკაციასთან დაკავშირებულ დისკუსიას. მას, როგორც ზემოთაც აღინიშნა, ეს წყაროები აინტერესებს ისტორიული სოციოლინგვისტიკის პერსპექტივიდან.

ნაშრომის მეორე ნაწილში (I თავი) ავტორი განიხილავს რელიგიური ისტორიოგრაფიის წყაროებში არასამწერლობო ქართველუ-

რი ენების საკითხს. აქ ქართველური ეთნოსები სხვადასხვა სახელით მოიხსენიება: კოლხები, ეგრინები, ეგრიტინები, სუანები, სანები, სანიგმები. ამ ცნობებთან დაკავშირებით ავტორი ეხება ასევე რამდენიმე წლის წინ „ქართველ ენათმეცნიერთა ორ თუ სამკაცციანი ჯგუფის“ მიერ წამოწყებულ დისკუსიას, რომელთა მტკიცებით მეგრული და სვანური ქართველური ენები კი არა, არამედ ქართული ენის დიალექტებია. ნ. დობორჯგინიძის მტკიცებით, საკვლევი ისტორიოგრაფიული წყაროების მიერ კოლხური და სვანური ენების მოხსენიება („ეთნოსები, რომლებიც განყო უფალმა საკუთარი ენების მიხედვით“), აღიარებს ქართველური ენების არსებობას.

XX საუკუნის დასაწყისში აქტიური დისკუსია მიმდინარეობდა იბერების ენისა და სამწერლობო ტრადიციების შესახებ. დისკუსიაში მონაწილე მეცნიერთაგან ბევრს მიაჩნდა, რომ დიამერიზმებში, დამწერლობის მქონე ხალხთა სიაში მოხსენიებული იბერებისა და კავკასიის იბერების, იმ პერიოდში ამ ნახევრად ველური ხალხის, იდენტიფიკაცია შეუძლებელია. საპირისპირო თვალსაზრისის მქონე მეცნიერები მათი ოპონენტების მიერ ამგვარი დასკვნის მიზეზად იბერების სამწერლობო ტრადიციებში მათ გაუთვითცნობიერებლობას ასახელებდნენ: „ჩვენ რატომღაც ძალიან გვაკვირვებს, რომ იბერები, რომელთაც კავკასიაში მცხოვრებ ველურ ხალხად წარმოვიდგენთ, ასე ადრეულ წყაროებში კულტურულ ხალხთა შორის მოიხსენიება. ჩვენი წარმოდგენა სიძველეთმცოდნეობის შესახებ საკმაოდ ღარიბი და ნაკლები ყოფილა, თუკი ამგვარი რამ მოულოდნელობად გვეჩვენება. სხვას ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ჩვენ მიერ მიმოხილული წყაროები იმდენად სანდოა, რომ გაუმართლებელი ხდება ყოველგვარი ეჭვები იბერების დამწერლობის ირგვლივ“ (ს. კრაუსი). თავად ნ. დობორჯგინიძე იქვე დასძენს, რომ დიამერიზმებში მთლად ნათელი არ არის, საქმე გვაქვს მხოლოდ საკუთარი ანბანური დამწერლობის მქონე ხალხებთან, თუ ზოგადად, სამწერლობო ტრადიციების მქონე ხალხებთან, რომლებიც ე.წ. ალოგლოტოგრაფიის მეთოდს იყენებდნენ. ავტორს მოჰყავს თ. გამყრელიძის თეორია, რომლის მიხედვითაც წინაქრისტიანული ხანის საქართველოში საკმაოდ მაღალ დონეზე განვითარებული სამწერლობო ტრადიციის ქონა ივარაუდება. იგი არც ქრისტიანობამდელი ორიგინალური დამწერლობის არსებობის შესაძლებლობას უარყოფს, თუმცა ეს დამწერლობა აშკარად არ უნდა ყოფილიყო ქრისტიანული ეპოქის ასომთავრული.

ძველ ქართულ სამწერლო ტრადიციაში დადასტურებული დიამერიზმების ფრაგმენტების შესწავლის შემდეგ ავტორი მივიდა დასკვნამდე, რომ შუა საუკუნეების ქართული ისტორიოგრაფია მათ ბერძ-

ნული, სირიული, ეთიოპური და სომხური წარმომავლობის სხვადასხვა რედაქციით იცნობს. ამასთან, ქართული ისტორიოგრაფია საკუთარი წარსულის რეკონსტრუქციის მიზნით მოხერხებულად იყენებს ბიბლიური წარმომავლობის სამოცდათორმეტი (სამოცდაათი) ეთნოსისა და ენის ნუსხას, მაშინ, როდესაც ტოპოსი სამწერლობო ტრადიციების მქონე ენების, მათ შორის, იბერიულის, შესახებ, ძველ ქართულ მწერლობაში არ დასტურდება.

ცალკე თავში მიმოიხილავს ავტორი „მეფეთა ცხოვრების“ შესავლის (როგორც თავად უწოდებს – ლეონტი მროველის) საისტორიო კონცეფციას, რომელშიც თავისებურად არის რეკონსტრუირებული ქართველთა „ნათესავის“ თვადაპირველი ყოფა. ნ. დობორჯგინიძის დაკვირვებით, იგი აშკარად ჰგავს გვიანანტიკურობისა და შუა საუკუნეების ბერძნულ-ლათინურ, სირიულ, სომხურ, კოპტურ საისტორიო ტრადიციის ცნობილ კონცეფციას: 1. საყოველთაო ისტორიაში უშუალო მონაწილეობის საფეხური; 2. გარდამავალი საფეხური, რეგიონალური ერთობა; 3. და ბოლოს, საერთო ეთნიკურ წარმომავლობასა და საერთო ენობრივ საფუძველზე დამყარებული ერთობა.

„ქება და დიდება“-ს ტექსტის განხილვისას ავტორი მიდის დასკვნამდე, რომ იგი ქართული ენის რელიგიური ლეგიტიმაციის, ე.წ. „წმინდა ისტორიაში“ ქართულისთვის „ღირსეული“ ადგილის გამოძენის მიზნით შეიქმნა. აღნიშნავს, რომ იმ დროს განსაკუთრებით მწვავედ იდგა აღმოსავლეთ ქრისტიანობის ნაციონალურ ენათა ბერძნულთან თანასწორობის საკითხი, ამიტომ ეს ენები თვითდამკვიდრებისა და ლეგიტიმაციისათვის ორ უმთავრეს გზას ირჩევდნენ: 1. არ უარყოფდნენ, რომ მათი ენა ღარიბია, „უღონოა“, მაგრამ ეს „აღიარება“ ხელს უწყობდა მწერალ-მთარგმნელთა სწრაფვას, რომ ღარიბი მშობლიური ენა თავიანთი სამწერლო მოღვაწეობით „ბერძულისადა მიეყვანათ“ (ეფრემ მცირე); 2. ეს ენები ცდილობდნენ, საკუთარი ისტორიული წარსულიდან გამოეძებნათ წმინდა ენების ბადალი არგუმენტები და ამით ლეგიტიმურობა, ბერძნულთან მათი თანასწორუფლებიანობა დაემტკიცებინათ.

წიგნს ბოლოს დამატების სახით ახლავს დიამერიზმების ფრაგმენტების თარგმანები ძველ ქართულად, ასევე ვრცელი რეზიუმე ინგლისურ ენაზე და ბიბლიოგრაფიის ნუსხა.

საბოლოოდ შეიძლება ითქვას, რომ ნ. დობორჯგინიძის ნაშრომი ახალი სიტყვაა ქართული ენის სოციალური ისტორიის სფეროში. ის აშუქებს ქართველთა ეთნიკური, რელიგიური და კულტურული იდენტობის საკითხებს აქამდე თითქმის სრულიად შეუსწავლელი კუთხით, აღძრავს თემებს, რომლებიც დღემდე ქართველოლოგიის ყურად-

ღების მიღმა იყო დარჩენილი. რჩება ასევე ერთგვარი უკმარისობის გრძნობაც და ეს ბუნებრივია, რადგან ავტორი რატომღაც შეგნებულად თავს არიდებს მისთვის საინტერესო ტექსტების ისტორიული თუ წყაროთმცოდნეობითი თვალსაზრისით განხილვას, ქართული წყაროების („მეფეთა ცხოვრება“, „ქებაა და დიდებაა“) დათარიღებისა თუ ავტორობის საკითხს, ამ ტექსტების „გაუგებარ ქვეტექსტებზე და ალეგორიებზე საუბარს“ იმ მიზეზით, რომ იგი არ არის ისტორიკოსი, ან ეს მის მიზნებში არ შედის. ავტორის ამგვარი მიდგომა მთლად გამართლებული არ უნდა იყოს, რადგან ნაშრომის წინაშე დასმული ფართო ამოცანები სწორედაც მულტიდისციპლინარულ კვლევას მოითხოვს.

ზემოთ გაკვრით აღვნიშნე და აქაც შევეხები „მეფეთა ცხოვრებისა“ და „ქებაა“-ს ავტორობისა და დათარიღების საკითხს. ნ. დობორჯგინიძე, ტრადიციისამებრ, უპირობოდ იზიარებს იმ აზრს, რომ „მეფეთა ცხოვრებისა“ ავტორი XI საუკუნის ისტორიკოსი ლეონტი მროველია, ხოლო „ქებაა“-ს ავტორი X საუკუნის საეკლესიო მოღვაწე იოანე-ზოსიმე. შესაბამისად, გამოდის, რომ ქართული საისტორიო და რელიგიური მწერლობა ქართველთა ეთნოსის წარსულის რეკონსტრუქციისა და ქართული ენის „ლეგიტიმაციის“ საკითხით მხოლოდ X-XI საუკუნეებში დაინტერესებულა. მკვლევარი რომ ნამდვილად ასე ფიქრობს, ეს ჩანს იქიდანაც, რომ მას მოაქვს კონტექსტს მოწყვეტილი ციტატა მარიამ ჩხარტიშვილის წიგნიდან, რომ X-XI საუკუნეებში ჩამოყალიბდა „მტკიცე შიდა სოციალური შეჭიდულობის მქონე საქართველო-კოლექტივი, ანუ პრემოდერნული ქართული ნაცია, ხოლო XIX საუკუნეში ამ უკანასკნელს დაეფუძნა მოდერნული ქართული ნაცია“ (მ. ჩხარტიშვილი, ქართული ეთნიკ რელიგიური მოქცევის ეპოქაში, თბ., 2009, გვ. 9). სინამდვილეში კი მთლიანი წინადადება მითითებულ წიგნში ასე იკითხება: „სწორედ ეთნიკ ქართლის განვითარების შედეგად (ხაზი ჩვენია – ნ.ნ.) X-XI საუკუნეებში წარმოიშვა მტკიცე შიდა სოციალური შეჭიდულობის მქონე საქართველო-კოლექტივი, ანუ პრემოდერნული ქართული ნაცია, ხოლო XIX საუკუნეში ამ უკანასკნელს დაეფუძნა მოდერნული ქართული ნაცია“. როგორც ვხედავთ, ნ. დობორჯგინიძე საუბრობს მხოლოდ X-XI საუკუნეების „საქართველო-კოლექტივზე“, მაგრამ ივიწყებს „ქართლის ეთნიკზე“, როგორც ნაციის ჩამოყალიბების წინა საფეხურზე საუბარს.

მ. ჩხარტიშვილის ნაშრომს ლეიტმოტივად გასდევს სწორედ ის აზრი, რომ ქრისტიანობამ ჩამოაყალიბა ქართული ეთნიკ, როგორც „ერთიანი სოციალური ორგანიზმი“. აი, სწორედ ამ „ერთიანი სოციალური ორგანიზმის“ ჩამოყალიბების პროცესში ქრისტიანობაზე მოქცევიდან ახლო ხანებში უნდა ჰქონოდა აზრი „წმინდა ისტორიის“

თვალსაზრისით ქართველთა წარსულის რეკონსტრუქციას და ქართული ენის ლეგიტიმაციას. ამ უკანასკნელს სასიცოცხლო მნიშვნელობა სწორედ წმინდა წერილისა და ლიტურგიკული ლიტერატურის ქართული ენის თარგმნის პროცესში ენიჭებოდა, თორემ „მტკიცე შიდა სოციალური შეჭიდულობის მქონე საქართველო-კოლექტივის“ არსებობის პერიოდში, ანუ X-XI საუკუნეებში ქართველი ერისა და მის ირგვლივ არსებული სოციალურ-კულტურული გარემოც უკვე სხვა გამოწვევების წინაშე იდგა.

ამ კონტექსტში გაუმართლებლად მიმჩნია ის ფაქტი, რომ ნ. დობორჯგინიძის ნაშრომში თუნდაც მოკლედ არ არის მიმოხილული „მეფეთა ცხოვრებისა“ და „ქებად“-ს შექმნის დროსთან დაკავშირებით სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებები. მიმჩნია, რომ სწორედ ამ თხზულებების შექმნის ეპოქის თვალსაზრისით უნდა იქნას განხილული ქართულ ლიტერატურაში ქართველთა წარსულის რეკონსტრუქციისა და ქართული ენის ლეგიტიმაციის საკითხები.

დამკვიდრებული, მაგრამ მოძველებული თვალსაზრისით „მეფეთა ცხოვრება“ XI საუკუნის ისტორიკოსის, ლეონტი მროველის თხზულებაა, ხოლო – „ქებად“ X საუკუნის მოღვაწის, იოანე-ზოსიმესი. მაგრამ თუ ამ დათარიღებას და ატრიბუციას უპირობოდ მივიღებთ, მაშინ უნდა ავხსნათ კიდევ მიზეზი, რას უნდა გამოეწვია ამ ეპოქაში ქართველ მწერალთა გამძაფრებული სურვილი, ადგილი მოეძებნათ ქართული ენისთვის წმინდა ენათა შორის და ქართველი ერისთვის – წმინდა ერებს შორის? ამ კითხვაზე პასუხი გაუცემელი რჩება.

არსებობს ტრადიციულისგან განსხვავებული მოსაზრებები ამ თხზულებების შექმნის დროსთან დაკავშირებით: „მეფეთა ცხოვრებას“ რიგი მეცნიერებისა – მ. ჯანაშვილი, კ. თუმანოვი, პ. ინგოროყვა, მ. სანაძე – VIII საუკუნით ათარიღებს. სულ უკანასკნელ ხანს ამგვარი დათარიღება სერიოზული არგუმენტებით გაამყარა ამერიკელმა კავკასიოლოგმა სტეფენ რაპმა (Stephen H. Rapp JR. (2003) *Studies in Medieval Georgian Historiography: Early Texts and Eurasian Contexts, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, vol. 601, subsidia, vol. 113.* Louvain). „ქებად და დიდებად“-ს ტექსტით ინტენსიური დაინტერესება და მისი გადააზრება გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან დაიწყო. მას IV საუკუნით ათარიღებენ რ. პატარიძე, აკ. ბაქრაძე, ე. ჭელიძე, გ. ნარსიძე, ბ. მირცხულავა.

იმის მიუხედავად ავტორი ეთანხმება თუ არა ამგვარ დათარიღებებს, ვფიქრობ, კვლევის სისრულისთვის სასურველი და აუცილებელიც იყო სწორედ ამ თარიღების („ტრადიციულის“ პარალელურად) გათვალისწინებით წარემართა მეცნიერს თავისი კვლევა. ნაშრომის მთავარი მიზანი ენისა და ხალხის ურთიერთმიმართების (სოციოლინგვისტური)

ისტორიის, ერის ეთნიკური, რელიგიური თუ კულტურული იდენტობის შესწავლაა, ეს იდენტობა კი სწორედ გარკვეულ ეპოქაში, გარკვეული წინაპირობებისა და გარემოებების ზემოქმედებით ყალიბდება.

მიუხედავად ზემოთ გამოთქმული შენიშვნებისა უდავოა, რომ ნინო დობორჯგინიძის ნაშრომი მნიშვნელოვანი შენაძენია ქართული კულტუროლოგიისთვის, რომელიც მართლაც არაა განებივრებული ასეთი სიახლის შემცველი და სიღრმისეული ნაშრომების სიმრავლით.

ნიკოლოზ ნიკოლოზიშვილი

გურამ კარტოზია, რუსუდან ვერსამია, მაია ლომია, თაია ცხადაია.
„მეგრულის ლინგვისტური ანალიზი“ თბ., „მერიდიანი“ 2010, 700 გვ.

წინამდებარე 700-გვერდიანი მონოგრაფია, ვრცელი ინგლისურენოვანი რეზიუმეთი, სცილდება წმინდა გრამატიკის სფეროს და მოიცავს მეგრული ენის ფართო ლინგვისტურ ანალიზს. მასში მოცემულია მსჯელობა ზოგადთეორიულ თუ კონკრეტულ საკითხებზე და დაინტერესებული მკვლევარი იპოვის პასუხს ბევრ კითხვაზე. ნაშრომში ფორმალური აღწერის პრინციპებთან ერთად ფუნქციურ-სემანტიკური ანალიზის აუცილებლობაცაა დანახული, გათვალისწინებული და კვლევის შედეგებში ასახული. ამ მიმართულებით სამომავლოდ საკვლევი საკითხებიც იკვეთება მონოგრაფიაში, რაც უთუოდ დიდ ღირსებას სძენს მას.

100 წლის წინ დაწერილი იოსებ ყიფშიძის ყავლგაუვალი მეგრული ენის გრამატიკის შემდეგ ახალი, თანამედროვე გამოწვევების დონის ნაშრომის შექმნაზე ფიქრი უთუოდ დიდი გაბედულება იყო. რაოდენ სასიამოვნო და საამაყოა, რომ ავტორებმა წარმატებით გაართვეს თავი ამ ჩანაფიქრს. მე აქ, უპირველეს ყოვლისა, ჩემი კოლეგისა და მეგობრის აწ განსვენებული გურამ კარტოზიას შემართებას, შეუვალობასა და პრინციპულობას ვხედავ და ამ თვისებების დანერგვის სურვილს სამეცნიერო ასპარეზზე მოღვაწე ახალგაზრდებში. სიმბოლურად მესახება ისიც, რომ ბ-ნი გურამი სიძნელეებს შეეჭიდა თავის მოწაფეებთან – ახალგაზრდა მკვლევრებთან და არა უკვე დაღვინებულ და გამოცდილების მქონე კოლეგებთან ერთად. ეს სიკვდილის შემდეგ სიცოცხლის გაგრძელების ერთგვარი გზაცაა.

მასალა, რომლის გაანალიზების შედეგად დაიწერა ეს ნაშრომი, შეიძლება ითქვას, უნიკალურია არა მარტო იმიტომ, რომ საუკუნის წინ ჩაწერილი და გამოცემული ტექსტების გვერდით თანამედროვე მეტყველების ამსახველი საექსპედიციო ჩანაწერებიც არის გამოყენებული, რაც ენობრივი მონაცემების შედარების საშუალებას იძლევა, არამედ იმიტომაც, რომ მასალის ჩაწერისას მეგრული მეტყველების